

Рыскалиев Саят Нурболатовичтің
6D010800 – «Дене шынықтыру және спорт» мамандығы бойынша
философия докторы PhD дәрежесін иелену үшін дайындаған «**Болашақ
дене мәдениеті мұғалімдерінің басқарушылық құзыреттілігін
қалыптастыру**» тақырыбындағы диссертациясының
АҢДАТПАСЫ

Зерттеудің өзектілігі. 2021 жылғы 12 қазандағы «Білімді ұлт» сапалы білім беру ұлттық жобасында Қазақстан Республикасының 2050 жылға дейінгі даму стратегиясы 4-бағыт. Білім және кәсіби машық -заманауи білім беру, кадрларды даярлау жүйесінің негізгі бағдарлары ретінде анықталып, «3-ші ұлттық басымдық: білім беру сапасын арттыру» деп көзделеді.

Мемлекет басшысы Қ.К. Тоқаевтың 2023 жылдың 1 қыркүйектегі «Әділетті Қазақстанның экономикалық бағдары» атты Қазақстан халқына Жолдауында: Сапалы білім алу – әрбір білім алушының мызғымас құқығы. Бұл тұстағы ең маңызды ұғым – «сапа». Осы негізде білім сапасын жақсарту .... ауадай қажет» деп көрсетілген. Сапалы білім негізі білікті маман, толық негіздегі рухани және материалдық қамтамасыз ету, тұлғаға бағдарланған тұғыр негізінде құрылған даму ортасы, заманауи әдістемелік қамтылу деңгейінің болуы арқылы жүреді. Ол оқу – тәрбие үдерісін басқару жүйесінен бастау алады, оның қатарында білім беру ұйымдарының басшылары, сапалы білім беруші педагог мамандар. Осы орайда, болашақ педагог мамандардың басқарушылық құзыреттілігін қалыптастыру мәселесінің өзектілігі әркез маңызы зор.

Осы мемлекеттік міндеттерді шешу үшін жұмыс берушілердің қажеттіліктерін, сондай-ақ болашақ маманға қойылатын қазіргі заманғы талаптарды ескере отырып, мамандарды даярлау процесіне бірыңғай көзқарас даярлау қажет.

Сонымен қатар, дене шынықтыру және спорт саласында жоғары білікті кадрлар даярлауды жетілдіру үлкен әлеуметтік маңызы бар міндет болып табылады. Басқарушылық дайындық ерекше маңызға ие, өйткені дамудың қазіргі кезеңінде қоғам жауапты тәуелсіз шешімдер қабылдауға қабілетті, өзінің кәсіби қызметін сауатты ұйымдастыра алатын, басқаларды басқара алатын, яғни басқарушылық құзыреттілігі бар мамандарға өте мұқтаж.

Зерттеу мақсаты: болашақ дене мәдениеті мұғалімдерінің басқарушылық құзыреттілігін қалыптастыруды теориялық тұрғыда негіздеп, әдістемесін әзірлеу және оның тиімділігін эксперимент арқылы тексеру.

Зерттеу міндеттері:

1. Болашақ дене мәдениеті мұғалімдерінің басқарушылық құзыреттілігін қалыптастырудың теориялық негіздерін айқындау;
2. «Болашақ дене мәдениеті мұғалімдерінің басқарушылық құзыреттілігі» ұғымының мәнін, мазмұнын, құрылымын нақтылау.
3. Болашақ дене мәдениеті мұғалімдерінің басқарушылық құзыреттілігін қалыптастырудың құрылымдық-функционалдық моделін құру;

4. Болашақ дене мәдениеті мұғалімдерінің басқарушылық құзыреттілігін қалыптастырудың әдістемесін әзірлеу, оның тиімділігін эксперимент арқылы тексеру және ғылыми-әдістемелік ұсыныстар әзірлеу.

Зерттеу әдістері:

-теориялық: ғылыми, педагогикалық, психологиялық және әдістемелік ғылыми әдебиеттерге тұжырымдамалық негізде талдау жасау, құқықтық – нормативтік құжаттарға, мемлекеттік стандарттарға, мемлекеттік бағдарламаларға талдау жасау, басқарушылық құзыреттілік бойынша әдіснамалық негіздерге, шетелдік ғалымдардың еңбектеріне салыстырмалы зерттеу жүргізу, болашақ дене мәдениеті мұғалімдерінің басқарушылық құзыреттілігін қалыптастыру бойынша моделдеу тәсілін қолдану, жоғары оқу орындары даярлық мазмұнына зерттеу жүргізу;

-эмпирикалық: озық тәжірибені зерттеу, сауалнама жүргізу (1. Тұлғаның коммуникативтік және ұйымдастырушылық қабілеттерін бағалау әдістемесі, В. Синявский мен Б.А. Федоришин; 2. Тест. Табысқа жету мотивациясы және сәтсіздіктен қорқу, А. А. Реан), әңгімелесу, бақылау, білім алушылардың қызмет өнімдерін зерттеу, эксперимент.

Қорғауға ұсынылған қағидалар:

1. Болашақ дене мәдениеті мұғалімдерінің басқарушылық құзыреттілігін қалыптастырудың теориялық және әдіснамалық негіздерін айқындау зерттеу мәселесінің өзектілігін анық көрсетеді. Басқарушылық құзыреттіліктің болашақ мұғалімнің өз кәсіби іс – әрекетіне қажетті маңызды сапалардың бірі ретінде маңыздылығын айқын көрсетеді.

2. Ғылыми әдебиеттерді талдау негізінде біз дене мәдениетінің басқарушылық құзыреттілігі ұғымын анықтауға мүмкіндік алдық, оның негізінде мұғалімнің басқарушылық құзыреттілігі басты және салалық құзыреттіліктер бағытындағы маңызды құбылыс, даярлық мазмұнын құрайтын бағыттарға басқару туралы теориялық және тәжірибелік ілім, білік-дағдылар, мектеп ауқымындағы оқу үдерісін болжалды жоспарлау, оның моделін құру, оқыту әдістемесі арнасын тиісті игеру, өзіне тиесілі бағыттағы қызметті меңгеру, сонымен бірге өзін-өзі анықтау, сыни ойлау, шығармашылық, өз іс-әрекетін рефлексиялау және білім беру процесінің барлық қатысушыларының іс-әрекетін рефлексиялауды ұйымдастыру, өзін-өзі тану секілді ішкі ресурстар жүйесін іске асыруға дайындық кіреді.

3. Болашақ дене мәдениеті мұғалімдерінің басқарушылық құзыреттілігін қалыптастырудың құрылымдық-функционалды моделі мақсатты, диагностикалық, мазмұнды, ұйымдастырушылық және нәтижелік блоктарды қамтиды. Болашақ дене мәдениеті мұғалімдерінің басқарушылық құзыреттілігін қалыптастыру компоненттері, өлшемдері, көрсеткіштері және деңгейлерінен тұрады.

4. Болашақ дене мәдениеті мұғалімдерінің басқарушылық құзыреттілігін қалыптастыру әдістемесі: «Дене мәдениеті педагогының басқарушылық құзыреттілігі және имиджі» элективті курсты, «Басқару мектебі» үйірмесінің жұмысын, «Басқарушылық құзыреттілік негіздері» электрондық оқулығын және «Болашақ дене мәдениеті мұғалімінің басқарушылық құзыреттілігі» атты оқу-әдістемелік құралын қамтиды.

Зерттеудің негізгі нәтижелері:

Нәтиже 1. Болашақ дене мәдениеті мұғалімдерінің басқарушылық құзыреттілігін қалыптастыру мәселесі бойынша ғылыми психологиялық-педагогикалық әдебиеттер зерделенді;

Нәтиже 2. «Болашақ дене мәдениеті мұғалімдердің басқарушылық құзыреттілігі» ұғымының мәні, мазмұны, құрылымы анықталды.

Нәтиже 3. Болашақ дене мәдениеті мұғалімдерінің басқарушылық құзыреттілігін қалыптастырудың құрылымдық-функционалдық моделі құрылып, оның компоненттері, критерийлері, көрсеткіштері мен деңгейлері анықталды;

Нәтиже 4. Болашақ дене мәдениеті мұғалімдерінің басқарушылық құзыреттілігін қалыптастыру әдістемесі әзірленіп, оның тиімділігі эксперименттік тұрғыда дәлелденді.

Алынған нәтижелердің жаңалығы мен маңыздылығына негіздеме беру. Тақырыпты зерттеу аясында болашақ дене мәдениеті мұғалімдерінің басқарушылық құзыреттілігін қалыптастыру мәселесі бойынша ғылыми психологиялық-педагогикалық, арнайы әдебиеттер зерделеніп, Қазақстан республикасында дене шынықтыру және спорт саласында алғаш рет ғылыми-теориялық тұрғыда мәселе негізделді; «Болашақ дене мәдениеті мұғалімдерінің басқарушылық құзыреттілігі» ұғымының мәні басқару саласындағы теориялық және практикалық бағдарланған білім, білік және дағдылар, сонымен бірге өзін-өзі анықтау, сыни ойлау, шығармашылық, өз іс-әрекетін рефлексиялау ретіне нақтыланып, мазмұны, құрылымы толықтырылды; болашақ дене мәдениеті мұғалімдерінің басқарушылық құзыреттілігін қалыптастырудың құрылымдық-функционалдық моделі құрылып, оның компоненттері, критерийлері, көрсеткіштері мен деңгейлері анықталды; 5В010800-Дене шынықтыру және спорт мамандығының студенттеріне арналған «Дене мәдениеті педагогының басқарушылық құзыреттілігі және имиджі» элективті курсы; «Басқарушы мектебі» клубының бағдарламасы; «Басқарушылық құзыреттілік негіздері» электронды оқулығы; үш тілдегі «Дене мәдениеті педагогының басқарушылық құзыреттілігі және имиджі» әдістемелік құралы; «Білім беру мен спорт жүйесіндегі басқару: құрылымды-логикалық сызба, сурет, кесте түрінде/Управление в системе образования и спорта: в структурно-логических схемах, рисунках и таблицах» атты қазақ және орыс тілдеріндегі оқу-әдістемелік құрал; «Болашақ дене мәдениеті мұғалімінің басқарушылық құзыреттілігі» оқу-әдістемелік құралы әзірленіп, ЖОО-ның оқу-тәрбие үрдісіне енгізілді. Анықтаушы экспериментке Қазақстан Республикасы бойынша 8 ЖОО эксперименттік жұмыспен қамтылды: Қазақ спорт және туризм академиясы (Алматы қ.), М. Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан мемлекеттік университеті (Орал қ.), Павлодар мемлекеттік педагогикалық университеті (Павлодар қ.), Ш. Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және инжиниринг университеті (Ақтау қ.), Е.А.Букетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті (Қарағанды қ.), Батыс Қазақстан инновациялық-технологиялық университеті (Орал қ.), Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті (Алматы қ.), Қ.Жұбанов

атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университеті(Ақтөбе қ.), ал қалыптастырушы эксперимент Батыс Қазақстан инновациялық-технологиялық университетінде (Орал қ.) жүргізілді.

Зерттеудің ғылымды дамыту бағыттарына немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі. Зерттеу тақырыбы Мемлекет басшысы Қ.К.Тоқаевтың «Халық бірлігі және жүйелі реформалар-ел өркендеуінің берік негізі» атты Қазақстан халқына Жолдауы (01.09.2021 ж.), Қазақстан республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Жоғары білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты (20.07.2022 ж.), Қазақстан Республикасының «Педагог мәртебесі туралы Заңы» (27.12. 2019 ж., № 293-VI), «Білімді ұлт» сапалы білім беру» ұлттық жобасы (12.10.2021 ж.) Қазақстан Республикасында жоғары білімді және ғылымды дамытудың 2023 – 2029 жылдарға арналған тұжырымдамасын бекіту туралы ҚР Үкіметінің 2023 жылғы 28 наурыздағы № 248 қаулысы, 2018 – 2021 жж жүзеге асырумен байланысты.

Зерттеу нәтижелерінің жариялануы. Диссертациялық жұмыс тақырыбы бойынша барлығы 21 ғылыми жұмыс жарық көрген, оның ішінде ҚР ҒЖБМ, Ғылым және жоғары білім саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитетінің ұсынған ғылыми басылымдарда 7 мақала, Scopus халықаралық базасына енген шетелдік басылымдарында 3 мақала, 4 оқу-әдістемелік құрал, халықаралық конференциялар материалдары жинақтарында 7 мақала жарияланған.

Докторанттың жарияланған мақалаларды дайындауға қосқан үлесі.

Диссертациялық жұмыстың мәтінінде келесі ғылыми мақалалардың материалдары пайдаланылды:

Scopus деректер базасына кіретін журналда:

1.«Journal of Human sport and exercise» (Испания):

S. Ryskaliyev, A.Doshybekov, R.Turdaliyev, B.Koldasbaeva, Z.Khakimova Development of the level of formation of managerial competence at the future pedagogues of physical culture in the aspect of comparative analysis (2020).

Авторлар үлесі: зерттеудің негізгі идеясы, зерттеу бойынша ақпарат жинақтау, мақала жазу – S. Ryskaliyev; зерттеу жүргізуге көмек беру – A.Doshybekov, R.Turdaliyev, B.Koldasbaeva, Z.Khakimova;

2. «Annals of Applied Sport Science» (Иран) журналында:

S.Ryskaliyev, A. Doshybekov, B.Yermakhanov, N.Baitlessova, A. Marshalkhan, Z.Khakimova. Managerial Competencies in Physical Education and Sports: Metaphorical Perceptions of Physical Culture Teachers (2024).

Авторлар үлесі: зерттеудің негізгі идеясы, зерттеу бойынша ақпарат жинақтау, мақала жазу – S.Ryskaliyev; зерттеу жүргізуге көмек беру – A. Doshybekov, B.Yermakhanov; мақаланы редакциялау – N.Baitlessova, A. Marshalkhan, Z.Khakimova.

3. Frontiers in Education (Швейцария) журналында:

S.Ryskaliyev, M.Tuyakbayeva, R.Kokebayeva, G.Kazakhbayeva, A.Gabitov, J.Kuderiev Managerial activity of future physical education teachers aimed at building a positive image using visual technologies (2024).

Авторлар үлесі: зерттеудің негізгі идеясы, зерттеу бойынша ақпарат жинақтау, мақала жазу – S.Ryskaliyev; зерттеу жүргізуге көмек беру – M.Tuyakbayeva, R.Kokobayeva; мақаланы редакциялау – G.Kazakhbayeva, A.Gabitov, J.Kuderiev.

ҚР ҒЖБМ ҒЖБСҚК ұсынған журналдарда:

1 Рыскалиев С.Н., Андрущишин И.Ф. Мектепте «дене тәрбиесі» пәнінен жаңартылған білім беру мазмұнын жүзеге асыру жағдайында мұғалімдерді дайындау (2018).

Авторлар үлесі: зерттеудің негізгі идеясы, зерттеу бойынша ақпарат жинақтау, мақала жазу – Рыскалиев С.Н.; мақаланы редакциялау - Андрущишин И.Ф.

2 Рыскалиев С.Н., Андрущишин И.Ф., Дошыбеков А.Б. Болашақ дене мәдениеті мұғалімдерінің басқарушылық құзыреттілігінің сипаттамасы (2019).

Авторлар үлесі: зерттеудің негізгі идеясы, зерттеу бойынша ақпарат жинақтау, мақала жазу – Рыскалиев С.Н.; мақаланы редакциялау - Андрущишин И.Ф., Дошыбеков А.Б.;

3 Рыскалиев С.Н., Дошыбеков А.Б. Жобалық жұмыс – болашақ дене мәдениеті мұғалімінің басқарушылық құзыреттілігін қалыптастыру құралы ретінде (2019).

Авторлар үлесі: зерттеудің негізгі идеясы, зерттеу бойынша ақпарат жинақтау, мақала жазу – Рыскалиев С.Н.; мақаланы редакциялау - Дошыбеков А.Б.;

4 Рыскалиев С.Н. Болашақ дене мәдениеті мұғалімінің басқарушылық құзыреттілігін қалыптастырудың компоненттері мен көрсеткіштері (2020).

Авторлар үлесі: зерттеудің негізгі идеясы, зерттеу бойынша ақпарат жинақтау, мақала жазу – Рыскалиев С.Н.

5 Ryskaliyev S.N., Doshybekov A.B., Kenzikeyev R.V., Aliev T., Tuxanbayev A. «Scientific pedagogical issues of physical culture teachers professional training» (2022).

Авторлар үлесі: зерттеудің негізгі идеясы, зерттеу бойынша ақпарат жинақтау, мақала жазу – Ryskaliyev S.N.; зерттеу жүргізуге көмек беру – Doshybekov A.B., Kenzikeyev R.V., Aliev T., Tuxanbayev A.

6 Рыскалиев С.Н., Дошыбеков А.Б., Испулова Р.Н. Болашақ дене мәдениеті педагогының басқарушылық құзыреттілігін қалыптастырудағы цифрлық технологиялар (2022).

Авторлар үлесі: зерттеудің негізгі идеясы, зерттеу бойынша ақпарат жинақтау, мақала жазу – Рыскалиев С.Н.; мақаланы редакциялау - Дошыбеков А.Б., Испулова Р.Н.

7 Рыскалиев С.Н., Мухтаров С.М., Култанов Д.Т. Формирование управленческой компетентности будущих учителей физической культуры в условиях обновленного содержания образования (2024).

Авторлар үлесі: зерттеудің негізгі идеясы, зерттеу бойынша ақпарат жинақтау, мақала жазу – Рыскалиев С.Н.; мақаланы редакциялау - Мухтаров С.М., Култанов Д.Т.

АННОТАЦИЯ

диссертации Рыскалиева Саята Нурболатовича
на соискание степени доктора философии (PhD) по специальности
6D010800 – Физическая культура и спорт
**«Формирование управленческой компетентности будущих
учителей физической культуры»**

Актуальность исследования. В национальном проекте «Качественное образование «Образованная нация», утвержденный 12 октября 2021 года в стратегии развития Республики Казахстан до 2050 года в 4-ом направлении обозначены: знания и профессиональные навыки – ключевые ориентиры современной системы образования, подготовки кадров, также 3-й общенациональный приоритет определен как повышение качества образования.

В Послании Главы государства К.К. Токаева народу Казахстана от 1 сентября 2023 года «Экономический ориентир справедливого Казахстана» отмечается: «качественное образование – незыблемое право каждого обучающегося. Самое важное понятие здесь – «качество». Улучшение качества образования на этой основе .... необходимо как воздух». Основа качественного образования-квалифицированный специалист, полное духовное и материальное обеспечение, среда развития, созданная на основе личностно-ориентированного подхода, наличие современного уровня методической обеспеченности. Она берет свое начало в системе управления учебно–воспитательным процессом, в числе которых руководители организаций образования, педагоги реализующие качественное образование. В этой связи актуальность проблемы формирования управленческой компетентности будущих педагогических специалистов всегда имеет большое значение.

Для решения данных государственных задач необходима выработка единых подходов к процессу подготовки специалистов с учетом потребностей работодателей и также с учетом современных требований к будущему специалисту.

В тоже время совершенствование подготовки высококвалифицированных кадров в сфере физической культуры и спорта является задачей огромной социальной важности. Особое значение приобретает управленческая подготовка, поскольку на современном этапе развития общество остро нуждается в специалистах, способных принимать ответственные самостоятельные решения, грамотно организовывать свою профессиональную деятельность, умеющих повести за собой других, т.е. обладающих управленческой компетентностью.

Цель исследования: теоретически обосновать, разработать методику формирования управленческой компетентности будущих учителей физической культуры.

Задачи исследования:

1. Определить теоретические основы формирования управленческой компетентности будущих учителей физической культуры;

2. Выявить сущность и содержание, структуры понятия «Управленческая компетентность будущих учителей физической культуры».

3. Сконструировать структурно-функциональную модель формирования управленческой компетентности будущих учителей физической культуры.

4. Разработка методики формирования управленческой компетентности будущих учителей физической культуры, экспериментальная проверка её эффективности и разработка научно-методических рекомендаций.

Методы исследования-теоретические: анализ научной, педагогической, психологической и методической научной литературы на концептуальной основе, анализ нормативно-правовых документов, государственных стандартов, государственных программ, проведение сравнительного исследования методологических основ по управленческой компетентности, трудов зарубежных ученых, применение метода моделирования по формированию управленческой компетентности будущих учителей физической культуры, проведение исследования содержания подготовки вузов; - **эмпирические:** изучение передового опыта, проведение опросов (1.Методика оценки коммуникативных и организаторских способностей личности, В.Синяевский и Б. А. Федоришин; 2. Тест «Мотивация успеха и боязнь неудачи», А. А. Реан), беседа, наблюдение, исследование продуктов деятельности обучающихся, эксперимент.

Основные положения, выносимые на защиту.

1. Определение теоретико-методологических основ формирования управленческой компетентности будущих учителей физической культуры демонстрирует актуальность проблемы исследования и важность управленческой компетентности как одного из важнейших качеств, необходимых будущему учителю для его профессиональной деятельности.

2. На основе анализа научной литературы мы получили возможность определить понятие управленческой компетентности физической культуры, на основе которой управленческая компетентность учителя является важнейшим явлением в направлении ключевых и отраслевых компетенций, теоретического и практического учения об управлении направлениями, составляющими содержание подготовки, умений и навыков, прогнозного планирования учебного процесса в масштабах школы, построения его модели, соответствующего освоения канала методики обучения, овладение деятельностью в направлении принадлежности, а также Самоопределение, критическое мышление, творчество, включает в себя рефлексия своей деятельности и организацию рефлексии деятельности всех участников образовательного процесса, подготовку к реализации такой системы внутренних ресурсов, как самопознание.

3. Структурно-функциональная модель формирования управленческой компетентности будущих учителей физической культуры включает целевые, диагностические, содержательные, организационные и результативные блоки. Состоит из компонентов, критериев, показателей и уровней формирования управленческой компетентности будущих учителей физической культуры.

4. Методика формирования управленческой компетентности будущих учителей физической культуры включает в себя: элективный курс «Дене мәдениеті педагогының басқарушылық құзыреттілігі және имиджі», работу кружка «Басқарушы мектебі», изучение электронного учебника «Басқарушылық құзыреттілік негіздері» и учебно-методического пособия «Болашақ дене мәдениеті мұғалімінің басқарушылық құзыреттілігі».

Основные результаты исследования:

Результат 1. Изучена научная психолого-педагогическая литературы по проблеме формирования управленческой компетентности будущих учителей физического воспитания;

Результат 2. Выявлены сущность и содержание, структура понятия «управленческая компетентность будущих учителей физической культуры».

Результат 3. Сконструирована структурно-функциональная модель формирования управленческой компетентности будущих учителей физической культуры, определены её критерии, компоненты, показатели и уровни;

Результат 4. Разработана методика формирования управленческой компетентности будущих учителей физической культуры, экспериментально обосновано её эффективность.

Обоснование новизны и значимости полученных результатов. В рамках изучения темы изучена научная психолого-педагогическая, специальная литература по проблеме формирования управленческих компетенций будущих учителей физической культуры, впервые в Республике Казахстан обоснована научно-теоретическая проблема в области физической культуры и спорта; Уточнено значение понятия «управленческая компетентность будущего учителя физической культуры» в порядке теоретической и практической направленности знаний, умений и навыков в области управления, а также самоопределения, критического мышления, творчества, рефлексии своих действий, дополнены содержание и структура; создана структурно-функциональная модель формирования управленческой компетентности будущих учителей физической культуры, определены её компоненты, критерии, показатели и уровни; Элективный курс «Дене мәдениеті педагогының басқарушылық құзыреттілігі және имиджі» для студентов специальности 5В010800-Физическая культура и спорт; программа клуба «Басқарушы мектебі»; электронный учебник «Басқарушылық құзыреттілік негіздері»; методическое пособие «Управленческая компетентность и имидж учителя физической культуры» на трех языках; методическое пособие «Білім беру мен спорт жүйесіндегі басқару: құрылымды-логикалық сызба, сурет, кесте түрінде/Управление в системе образования и спорта: в структурно-логических схемах, рисунках и таблицах» учебно-методическое пособие на казахском и русском языках; разработано и внедрено в учебно-воспитательный процесс вуза учебно-методическое пособие «Болашақ дене мәдениеті мұғалімінің басқарушылық құзыреттілігі». Констатирующим экспериментом были охвачены 8 вузов Республики Казахстан: Казахская академия спорта и туризма (г. Алматы), Западно-Казахстанский государственный университет им. М. Утемисова (г.

Уральск), Павлодарский государственный педагогический университет (г. Павлодар), Каспийский государственный университет технологии и инжиниринга им. Ш.Есенова (г. Актау), Карагандинский государственный университет им. Е.А. Букетова (г.Караганда), Западно-Казахстанский инновационно-технологический университет (г. Уральск), Казахский национальный женский педагогический университет (г. Алматы), Актюбинский региональный государственный университет им. К. Жубанова (г. Актобе)., а формирующий эксперимент был проведён в Западно-Казахстанском инновационно-технологическом университете (г. Уральск).

Соответствие исследования направлениям развития науки или государственным программам. Диссертационное исследование связано с реализацией национального проекта «Качественное образование «Образованная нация», утвержденный 12 октября 2021 года, Послания глава государства К.К, Токаева народу Казахстана «Единство народа и системные реформы-прочная основа процветания страны», Государственного общеобязательного стандарта высшего образования Республики Казахстан, утвержденный Министерством науки и высшего образования от 20.07.2022г., Закона Республики Казахстан «О статусе педагога», 27 декабря 2019 г., № 293-VI, Национального проекта «Качественное образование» «Образованная нация», 12.10.2021 г.; Постановления Правительства РК от 28 марта 2023 года № 248 «Об утверждении Концепции развития высшего образования и науки в Республике Казахстан на 2023 – 2029 годы».

Публикация результатов исследования. Всего по теме диссертационной работы опубликовано 21 научная работа, в том числе 7 статей в научных изданиях, рекомендованных МОН РК, Комитетом по обеспечению качества в области науки и высшего образования, 3 статьи в зарубежных изданиях, вошедших в международную базу Scopus, 4 учебно-методических пособия, 7 статей в сборниках материалов международных конференций.

Вклад докторанта в подготовку опубликованных статей.

В тексте диссертационной работы использованы материалы следующих научных статей: В журналах, входящих в базу данных SCOPUS:

1. «Journal of Human sport and exercise» (Испания):

S. Ryskaliyev, A.Doshybekov, R.Turdaliyev, B.Koldasbaeva, Z.Khakimova
Development of the level of formation of managerial competence at the future pedagogues of physical culture in the aspect of comparative analysis (2020).

Вклад авторов: идея, сбор и анализ материалов, подготовка и написание статьи – S. Ryskaliyev; помощь в проведении исследования – A.Doshybekov, R.Turdaliyev, B.Koldasbaeva, Z.Khakimova;

2. Annals of Applied Sport Science (Иран):

S.Ryskaliyev, A.Doshybekov, B.Yermakhanov, N.Baitlessova, A. Marshalkhan, Z.Khakimova. Managerial Competencies in Physical Education and Sports: Metaphorical Perceptions of Physical Culture Teachers (2024).

Вклад авторов: идея, сбор и анализ материалов, подготовка и написание статьи – S.Ryskaliyev; помощь в проведении исследования– A.Doshybekov,

B.Yermakhanov; редактирование статьи- N.Baitlessova, A.Marshalkhan, Z. Khakimova;

3. Frontiers in Education (Швейцария):

S.Ryskaliyev, M.Tuyakbayeva, R.Kokebayeva, G.Kazakhbayeva, A.Gabitov, J.Kuderiev Managerial activity of future physical education teachers aimed at building a positive image using visual technologies (2024).

Вклад авторов: идея, сбор и анализ материалов, подготовка и написание статьи – S.Ryskaliyev; помощь в проведении исследования – M.Tuyakbayeva, R.Kokobayeva; редактирование статьи – G.Kazakhbayeva, A.Gabitov, J. Kuderiev;

В журналах, рекомендованных КОКШВО МНВО РК:

1 Рыскалиев С.Н., Андрущишин И.Ф. Мектепте «дене тәрбиесі» пәнінен жаңартылған білім беру мазмұнын жүзеге асыру жағдайында мұғалімдерді дайындау (2018).

Вклад авторов: идея, сбор и анализ материалов, подготовка и написание статьи – Рыскалиев С.Н.; редактирование статьи - Андрущишин И.Ф.,

2 Рыскалиев С.Н., Андрущишин И.Ф., Дошыбеков А.Б. Болашақ дене мәдениеті мұғалімдерінің басқарушылық құзыреттілігінің сипаттамасы (2019).

Вклад авторов: идея, сбор и анализ материалов, подготовка и написание статьи – Рыскалиев С.Н.; редактирование статьи - Андрущишин И.Ф., Дошыбеков А.Б.;

3 Рыскалиев С.Н., Дошыбеков А.Б. Жобалық жұмыс – болашақ дене мәдениеті мұғалімінің басқарушылық құзыреттілігін қалыптастыру құралы ретінде (2019).

Вклад авторов: идея, сбор и анализ материалов, подготовка и написание статьи – Рыскалиев С.Н.; редактирование статьи - Дошыбеков А.Б.;

4 Рыскалиев С.Н. Болашақ дене мәдениеті мұғалімінің басқарушылық құзыреттілігін қалыптастырудың компоненттері мен көрсеткіштері (2020).

Вклад авторов: идея, сбор и анализ материалов, подготовка и написание статьи – Рыскалиев С.Н.

5 Ryskaliyev S.N., Doshybekov A.B., Kenzikeyev R.V., Aliev T., Tuxanbayev A. «Scientific pedagogical issues of physical culture teachers professional training» (2022).

Вклад авторов: идея, сбор и анализ материалов, подготовка и написание статьи – Ryskaliyev S.N.; помощь в проведении исследования – Doshybekov A.B., Kenzikeyev R.V., Aliev T., Tuxanbayev A.

6 Рыскалиев С.Н., Дошыбеков А.Б., Испулова Р.Н. Болашақ дене мәдениеті педагогының басқарушылық құзыреттілігін қалыптастырудағы цифрлық технологиялар (2022).

Вклад авторов: идея, сбор и анализ материалов, подготовка и написание статьи – Рыскалиев С.Н.; редактирование статьи - Дошыбеков А.Б., Испулова Р.Н.

7 Рыскалиев С.Н., Мухтаров С.М., Култанов Д.Т. Формирование управленческой компетентности будущих учителей физической культуры в условиях обновленного содержания образования (2024).

Вклад авторов: идея, сбор и анализ материалов, подготовка и написание статьи – Рыскалиев С.Н.; редактирование статьи - Мухтаров С.М., Култанов Д.Т.

ABSTRACT

of the dissertation for the degree of the Doctor of Philosophy (PhD)
on the specialty 6D010800 - Physical culture and Sports «**Formation of managerial competence of future Physical culture teachers**»

Ryskaliyev Sayat Nurbolatovich

The relevance of the study. In the national project "Quality Education "Educated Nation", approved on October 12, 2021, the following decrees are outlined in the 4th direction of the development strategy of the Republic of Kazakhstan until 2050: knowledge and professional skills are the key benchmarks of the modern education system, personnel training, and the 3rd national priority is defined as improving the quality of education.

In the Message of the Head of State K. K. Tokayev to the people of Kazakhstan dated September 1, 2023, "The economic benchmark of a fair Kazakhstan", it is noted: quality education is the inviolable right of every student. The most important concept here is "quality". Improving the quality of education on this basis... is needed like air." The basis of high-quality education is a qualified specialist, complete spiritual and material support, a development environment created on the basis of a personality-oriented approach, the availability of a modern level of methodological provision. It originates in the management system of the educational process, including the heads of educational organizations, teachers who implement high-quality education. In this regard, the relevance of the problem of the formation of managerial competence of future pedagogical specialists is always of great importance.

To solve these state tasks, it is necessary to develop unified approaches to the process of training specialists, taking into account the needs of employers and also taking into account modern requirements for a future specialist.

At the same time, improving the training of highly qualified personnel in the field of physical culture and sport is a task of great social importance. Managerial training is of particular importance, because at the present stage of development, society is in dire need of specialists who are able to make responsible independent decisions, competently organize their professional activities, who are able to lead others, and i.e. have managerial competence.

The aim of the study: to theoretically substantiate and develop a methodology for the formation of managerial competence of future physical culture teachers.

Research objectives.

1. Definition of the theoretical foundations of the formation of managerial competence of future teachers of physical culture;
2. To identify the essence and content, structure of the concept "Management competence of future physical culture teachers."

3. To construct a structural-functional model of the formation of future Physical culture teachers' managerial competence;

4. To develop and experimentally test the effectiveness of the methodology for the formation of future Physical Education teachers' managerial competence and give scientific and methodological recommendations.

Research methods: - theoretical: analysis of scientific, pedagogical, psychological and methodological scientific literature on a conceptual basis, analysis of regulatory documents, state standards, state programs, conducting a comparative study of the methodological foundations of managerial competence, the works of foreign scientists, application of the modeling method to develop the managerial competence of future physical education teachers, conducting research on the content of university training; - empirical: study of advanced experience, questionnaires (1. Methodology for assessing the communicative and organizational abilities of a person, V. Sinyavsky and B. A. Fedorishin; 2. Test. Motivation for success and fear of failure, A. A. Rean), conversation, observation, study of the products of students' activities, experiment.

Provisions to be Defended:

1. The definition of the theoretical and methodological foundations for the formation of managerial competence of future physical culture teachers demonstrates the relevance of the research problem and the importance of managerial competence as one of the most important qualities necessary for a future teacher for his professional activity.

2. Based on the analysis of scientific literature, we were able to define the concept of managerial competence of physical culture, on the basis of which the managerial competence of a teacher is the most important phenomenon in the direction of key and sectoral competencies, theoretical and practical teaching about the management of areas that make up the content of training, skills, predictive planning of educational process on a school scale, building its model, appropriate mastery of the channel of teaching methods, mastery of activities in the direction of belonging, as well as Self-determination, critical thinking, creativity, includes reflection of one's activities and organization of reflection of the activities of all participants in the educational process, preparation for the implementation of such a system internal resources, such as self-knowledge.

3. The structural and functional model of the formation of managerial competencies of future physical education teachers includes targeted, diagnostic, substantive, organizational and effective blocks. It consists of components, criteria, indicators and levels of formation of managerial competence of future physical education teachers.

4. The methodology for the formation of managerial competencies of future physical education teachers includes: elective course " Managerial competence and image of a teacher of Physical Culture ", the work of the "Baskarushi mektebi" circle, the study of the electronic textbook "Baskarushylyk kuzyrettilik negizleri" and the educational and methodological manual "Managerial competence of the future teacher of Physical Culture ".

Main results of the study:

Result 1. The scientific psychological and pedagogical literature on the problem of developing the managerial competence of future physical education teachers was studied;

Result 2. The essence and content, the structure of the concept “managerial competence of future physical education teachers” are revealed..

Result 3. A structural-functional model for the formation of managerial competence of future physical education teachers has been constructed, its criteria, components, indicators and levels have been determined;

Result 4. A methodology for developing the managerial competence of future physical education teachers has been developed, and its effectiveness has been experimentally substantiated.

Substantiation of the novelty and importance of the obtained results.

Within the framework of the study of the topic, the scientific psychological and pedagogical, special literature on the problem of future Physical culture teachers’ managerial competence is analyzed, for the first time this problem is scientifically and theoretically substantiated in the field of physical culture and sport in the Republic of Kazakhstan. The essence of the concept of "future Physical Education teachers’ managerial competence" is clarified, which includes theoretical and practice-oriented knowledge, skills and abilities in the field of management, readiness to implement the system of internal resources: self-determination, critical thinking, creativity, to reflect on their own activities, the content and structure of this category are also defined. The structural and functional model of the formation of future Physical Education teachers’ managerial competence in the conditions of the updated content of education is constructed, its components, criteria, indicators and levels are determined.

Developed and implemented in the educational process of the university: - elective course "Physical culture teacher’s managerial competence and image" for students of the specialty "5B010800-Physical culture and sport"; the program of the club "School of Management"; electronic textbook "Fundamentals of managerial competence"; methodical manual "Physical Education teacher’s managerial competence and image" in three languages; - educational-methodical manual in two languages "Management in the system of education and sport: in structural-logical schemes, pictures and tables; educational-methodical manual “Future Physical Education teachers’ managerial competence” and educational and methodological manual “Bolashak dene madenieti mugaliminin baskarushylyk kuzyrettiligi” was introduced into the educational process of the university. The ascertaining experiment covered 8 universities of the Republic of Kazakhstan: Kazakh Academy of Sports and Tourism (Almaty), West Kazakhstan University of Innovation and Technology (Uralsk), Pavlodar State Pedagogical University (Pavlodar), Sh. Yesenov Caspian State University of Technology and Engineering (Aktau), E.A.Buketov Karaganda State University (Karaganda), M. Utemisov West Kazakhstan State University (Uralsk), Kazakh National Women's Pedagogical University (Almaty), K.Zhubanov Aktobe Regional State University (Aktobe)., a formative experiment was conducted at the West Kazakhstan University of Innovation and Technology (Uralsk).

Compliance with the directions of development of science or state programs. The dissertation research is related to the implementation of the national project "Quality Education Educated Nation", approved on October 12, 2021, the Message of the Head of State K. Tokayev to the People of Kazakhstan "The unity of the people and systemic reforms are a solid foundation for the prosperity of the country", the State mandatory standard of Higher Education of the Republic of Kazakhstan, approved by the Ministry of Science and Higher Education on 20.07.2022, the Law of the Republic of Kazakhstan "On the status of a teacher" on 27.12. 2019., No. 293-VI, National project "Quality Education" "Educated Nation", 12.10.2021; Decree of the Government of the Republic of Kazakhstan dated March 28, 2023 No. 248 "On approval of the Concept of Development of higher Education and Science in the Republic of Kazakhstan for 2023-2029".

Publication of research results. The main results on the research topic are presented in 21 scientific publications, 7 of them are published in scientific journals recommended by the Committee for Control in the Field of Education and Science of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan, 3 in foreign publications included in the Scopus information base, 4 teaching aids, 7 articles in collections of materials of international conferences.

Doctoral student's contribution to the preparation of published articles.

The text of the dissertation contains materials from the following scientific articles: In journals included in the SCOPUS database:

1. «Journal of Human sport and exercise» (Spain):

S. Ryskaliyev, A.Doshybekov, R.Turdaliyev, B.Koldasbaeva, Z.Khakimova
Development of the level of formation of managerial competence at the future pedagogues of physical culture in the aspect of comparative analysis (2020).

Authors' contribution: idea, collection and analysis of materials, preparation and writing of the article – S. Ryskaliyev; assistance in conducting research – A.Doshybekov, R.Turdaliyev, B.Koldasbaeva, Z.Khakimova;

2. Annals of Applied Sport Science (Iran):

S.Ryskaliyev, A.Doshybekov, B.Yermakhanov, N.Baitlessova, A. Marshalkhan, Z.Khakimova. Managerial Competencies in Physical Education and Sports: Metaphorical Perceptions of Physical Culture Teachers (2024).

Authors' contribution: idea, collection and analysis of materials, preparation and writing of the article – Sayat Ryskaliyev; assistance in conducting research – A.Doshybekov, B.Yermakhanov; editing an article – N.Baitlessova, A. Marshalkhan, Z.Khakimova;

3. Frontiers in Education (Switzerland):

S.Ryskaliyev, M.Tuyakbayeva, R.Kokebayeva, G.Kazakhbayeva, A. Gabitov, J.Kuderiev Managerial activity of future physical education teachers aimed at building a positive image using visual technologies (2024).

Authors' contribution: idea, collection and analysis of materials, preparation and writing of the article – S.Ryskaliyev; assistance in conducting research – M.Tuyakbayeva, R.Kokobayeva; editing an article – G.Kazakhbayeva, A. Gabitov, J.Kuderiev;

In journals recommended by the Committee for Quality Assurance in the Field of Science and Higher Education of the Ministry of Science and Higher Education of the Republic of Kazakhstan:

1 Ryskaliyev S.N., Andrushchishin I.F. Мектепте «дене тәрбиесі» пәнінен жаңартылған білім беру мазмұнын жүзеге асыру жағдайында мұғалімдерді дайындау (2018).

Authors' contribution: idea, collection and analysis of materials, preparation and writing of the article – Рыскалиев С.Н.; editing an article - Андрущишин И.Ф.;

2 Рыскалиев С.Н., Андрущишин И.Ф., Дошыбеков А.Б. Болашақ дене мәдениеті мұғалімдерінің басқарушылық құзыреттілігінің сипаттамасы (2019).

Authors' contribution: idea, collection and analysis of materials, preparation and writing of the article – Рыскалиев С.Н.; editing an article - Андрущишин И.Ф., Дошыбеков А.Б.;

3 Рыскалиев С.Н., Дошыбеков А.Б. Жобалық жұмыс – болашақ дене мәдениеті мұғалімінің басқарушылық құзыреттілігін қалыптастыру құралы ретінде (2019).

Authors' contribution: idea, collection and analysis of materials, preparation and writing of the article – Рыскалиев С.Н.; editing an article - Дошыбеков А.Б.;

4 Рыскалиев С.Н. Болашақ дене мәдениеті мұғалімінің басқарушылық құзыреттілігін қалыптастырудың компоненттері мен көрсеткіштері (2020).

Authors' contribution: idea, collection and analysis of materials, preparation and writing of the article – Рыскалиев С.Н.

5 Ryskaliyev S.N., Doshybekov A.B., Kenzikeyev R.V., Aliev T., Tuxanbayev A. «Scientific pedagogical issues of physical culture teachers professional training» (2022).

Authors' contribution: idea, collection and analysis of materials, preparation and writing of the article – Ryskaliyev S.N.; editing an article – Doshybekov A.B., Kenzikeyev R.V., Aliev T., Tuxanbayev A.

6 Рыскалиев С.Н., Дошыбеков А.Б., Испулова Р.Н. Болашақ дене мәдениеті педагогының басқарушылық құзыреттілігін қалыптастырудағы цифрлық технологиялар (2022).

Authors' contribution: idea, collection and analysis of materials, preparation and writing of the article – Рыскалиев С.Н.; editing an article - Дошыбеков А.Б., Испулова Р.Н.

7 Рыскалиев С.Н., Мухтаров С.М., Култанов Д.Т. Формирование управленческой компетентности будущих учителей физической культуры в условиях обновленного содержания образования (2024).

Authors' contribution: idea, collection and analysis of materials, preparation and writing of the article – Рыскалиев С.Н.; editing an article-Мухтаров С.М., Култанов Д.Т.